
GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

EN TØMMERUPDRENG FORTÆLLER / DEL 2

Livet i landsbyen i slutningen af 1930'erne

FORSIDEILLUSTRATION:

Ved gadekæret i Tømmerup ved Høgsbrovej. Ca. 1929

KILDE:

Jan Zibrandtsens erindringer

Stads - og lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

©Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

EN TØMMERUPDRENG FORTÆLLER/ 2

Livet i landsbyen i slutningen af 1930'erne

Jan Zibrandtsen er forfatter til disse erindringer om livet i Tømmerup i 1930'erne. Han er født i 1929 på en gård i Skelgårde, som hans familie ejede indtil for nogle år siden. Jan Zibrandtsen fortsætter her sin fortælling om livet i Tømmerup i slutningen af 1930'erne.

Første del blev udgivet i Glemmer du nr. 5, 2010.

SÆLL VERTU

Ved Tømmerupvej findes en rødstensejendom i to etager med det mærkelige navn "Sæll Vertu". Ejendommen, der var ejet af søstrene Knudsen på "Kirstinehøj", var opført af deres far, Niels Knudsen.

Til villaen hørte en have med en del frugttræer. Navnet "Sæll Vertu" stammer fra en islandsk roman, som et familiemedlem havde læst. Navnet betyder på islandsk noget i retning af "Velsignet være Eder".

TØMMERUP STRÆDE

Ved "Sæll Vertu" fører en lille vej, Tømmerupstræde, ned til bl.a. en meget velholdt ejendom, der ligger på hjørnet af Tømmerupvej og Tømmerupstræde. Niels Nielsen og hans

kone, der dengang var ejere, var ældre mennesker, og ejendommen blev drevet af sønnen Mikael Nielsen. Heste var jo uundværlige i driften, og man så den gang, i hvert fald på Amager, mange spand heste, der var nordbagger. Mikael Nielsen hørte til dem, der altid havde nogle meget flotte og velpassede nordbagger.

Hvor Tømmerupstræde svinger, ligger to ejendomme meget tæt på hinanden, nemlig Nordrehøj og Tømmeruphøj. På Nordrehøj boede Hans Olsen og hustru samt deres datter og svigersøn, Frede Hansen. Igen et tilfælde, hvor der på en mindre ejendom boede to familier. Når Hans Olsen cyklede i marken skete det på en helt speciel cykel. Så vidt jeg har fået oplyst, drejede

Peter Jørgensen, ”Peter Jørgen i Dalen”, og hans kone Anna.
Ca. 1898

det sig om en engelsk cykel, hvor stellet var af tyndt mas-sivt jern. Den havde gedebuk-kestyr og træhåndtag. Den havde ikke sædvanlig kæde og tandhjul. Der var i stedet en særlig udvekslingsmekanisme, der med en slags kardanaksel drev baghjulet rundt. Der var sædvanlige pedaler. Cyklen har sikkert været tung at træde rundt, for Hans Olsen kørte altid gennem byen i et adsta-digt tempo.

Ved Nordrehøj fortsætter en lille grusvej et stykke ned til Peter Jørgensens ejendom.

Da der på et tidspunkt var to gårde i byen, hvor ejerne bar navnet Peter Jørgensen, måtte man jo prøve at adskille dem i almindelig omtale. Da den ene gård lå en smule lavere end den anden, kom den Peter Jør-gensen, som vi taler om her, til at hedde Peter Jørgensen i dalen (i daglig tale Peter Jørn i dalen). Den anden Peter Jør-gensen, der boede i Skelgårde på en lille bakke, hed til gen-gæld Peter Jørgensen på bak-ken (i daglig tale Peter Jørn på bakken).

Peter Jørgensen i dalen, der havde en velholdt ejendom, holdt sig for sig selv og deltog ikke meget i byens sociale liv. På gården boede også hans søn, der var ugift og deltog i gårdens drift.

Tømmeruphøj var ejet af Ole Olsen, der var kendt som en iv-rig jæger og formand for Tøm-merup Jagtforening. Ole Ol-sen var primus motor i jagten på den første ræv, der efter de strenge tvillingevintre 1941/42 og 1942/43 var kommet over isen til Amager. Der gik faktisk et par år, inden man blev klar over rævens gemmested.

Ole Olsen kunne fortælle mange historier om livet i

Tømmerup i de helt gamle dage. Ole Olsen havde børnene Edvard og Lilly. Edvard var en meget værdsat skydelærer i Amagerlands Skytteforening ved skydebanerne på Aflandshage.

Efter Tømmeruphøj kommer vi til Højgård, der var ejet af Edvard Christensen, der var medlem af den store Christensenklan. Det var en relativt nybygget og veldrevet ejendom. Da der på samme tid var to jordbrugere i byen, der hed Edvard Christensen, valgte man igen at gå ud fra gårdenes beliggenhed. Da den gård, vi taler om her, lå højest, var

det naturligt at kalde ejeren Edvard Højgård, og den anden Edvard Christensen, der boede i Skelgårde, for Edvard Lavgård. Edvard Christensen, Højgård, havde foruden en datter sønnen Erhard.

Ved Højgård udmundede den tidl. Tømmerup Strandvej, nu Ugandavej. På vejens højre side lå Otto Niensens nybyggede ejendom. Otto Nielsen levede af frilandsgartneri, hvor en stor del af jorden var udlagt til spinat, der blev vandet kunstigt, så den hurtigt blev tjentlig til salg. Der kunne således dyrkes flere hold spinat i løbet af en sæson. Otto Nielsen bar tilnavnet "Spinat Otto".

Højgaard, Tømmerup, da der var oversvømmelse i 1927.

Hjørnegård på Tømmerupvej.
Ca. 1925

LANGS TØMMERUP- VEJ

Vender vi tilbage til Tømmerupvej, møder vi efter Niels Nielsens ejendom, en af byens gamle ejendomme "Hjørnegård", en firlænget gård med stråtag tilhørende Laurits Andersen. Det meste af ejendommens jord er i tidens løb solgt fra, således blandt andet til den tidligere omtalte ejendom "Ny Dalsgård". Der er kun lidt jord tilbage, der ligger lige bag ejendommen. Efter Laurits Andersens død i begyndelsen af 1940'erne solgte familien ejendommen og flyttede ind i den nærliggende villa "Sæll Vertu". Laurits Andersen havde børnene Anny og Gert. Jeg gik i Tømmerup skole med Anny.

Herefter kommer på samme side en tvillingeejendom - to sammenbyggede gårde - et for-

hold, der kendes andre steder på Amager, bl. a. to steder i Store Magleby. Den første halvdel af tvillingegården, var ejet af Anders Hansens enke og blev drevet af sønnen Cornelius Hansen og hans kone. De havde to sønner. På gården boede der således tre generationer.

En anden søn fra denne gård, Peter Hansen, havde netop på et areal fra fødehjemmet på vejens modsatte side opført et moderne gulstens stuehus med flere drivhuse for at dyrke meloner, agurker og blomkål på friland.

Den anden halvdel af tvillingegården var ejet af Ejnar Jakobsen, der havde sin ugifte søster boende.

KARETMAGEREN

Overfor Laurits Andersens ejendom boede byens karetmager, Wilhelm Sørensen, der havde overtaget værkstedet efter sine forældre. De boede sammen med Wilh. Sørensens familie i værkstedets stuehus. Den gamle karetmager deltog fortsat i arbejdet på værkstedet. Karetmageren var et vigtigt led i byens arbejdsliv. Om

foråret, når vognene blev taget frem, viste det sig ofte, at hjulene skulle have udskiftet nogle eger, eller måske manglede der en kæpstok til stivvognen. Så gjaldt det om at komme til karetmageren før de andre for at få tingene lavet, inden forårsarbejdet skulle begynde.

Under arbejdet med at pløje og harve skete det, at der knækkede en svingel eller et helt hammelstøj. Om efteråret, når kålen eller roerne skulle køres hjem fra de våde marker, kunne det ske, at der knækkede en vognstang, når hestene drejede for brat, og forvognen blev siddende fast i muddret. Når man skulle spænde hesten

for enspændervognen, kunne det trods al påpasselighed ske, at hesten trådte på en af stængerne. Jo der var et stort behov for karetmageren dengang. Hertil kom, at gårdens vinduer, døre og porte kunne trænge til vedligeholdelse eller fornyelse. Jeg har altid syntes, at der var noget trygt ved at komme til karetmageren og indsnuse duften af friskskåret træ.

Karetmager Sørensen var en meget omgængelig og hjælpsom person, og han og hans kone deltog ofte i byens sociale liv. De havde børnene Elly og Verner. Jeg gik i Tømmerup skole og i mellemskolen sammen med Elly.

Karetmager Hans Peter Sørensens værksted. Fra venstre Ernst Sørensen, karetmager Hans Peter Sørensen og en svend, og forrest sønnerne Ejner og Wilhelm Sørensen. Ca. 1925

HANS JØRGENSENS TÆRSKEVÆRK

En vej førte langs med karetmagerværkstedet ned til en lille ejendom, der var ejet af Hans Jørgensen, der havde sin datter og svigersøn boende. Hans Jørgensen drev lidt jordbrug, men hans store interesse var at bygge tærskværk. I en lille lade, der lå for enden af adgangsvejen, havde Hans Jørgensen bygget sit eget lille tærskværk helt fra grunden. Det fortælles, at det tog ham flere år at bygge det. Så vidt jeg husker, var selve tærskværket og presseren til halmbundterne bygget sammen. Tærskværket,

der virkede fortræffeligt, tærskede for de mindre ejendomme, der ikke havde nok korn til, at det kunne betale sig at bruge det store tærskværk fra Tømmerup og Ullerup Damp-tærskeselskab. Det at bygge sit eget tærskværk var en præstation, der skabte almindelig respekt i byen. Hans Jørgensen var en stille og tilbageholdende mand, der i byen havde tilnavnet "Stabil". Dog var han måske ikke så stille endda, for i mange år var der en strid om færdselsretten til den lille adgangsvej, der førte forbi karetmagerens værksted ned til Hans Jørgensens ejendom.

Tærskværk på Birkegård i Tømmerup. Jordbruger Hans Jørgensen med sit tærskværk på Birkegård i Tømmerup. I forgrunden til venstre, med hænderne i lommen, gårdejer Edv. Jørgensen, Bakkegård.

Med opsmøgede ærmer jordbruger Hans Jørgensen, Tømmerup. Og imellem dem gårdens ejer Crilles Jansen, Tømmerup. Ca. 1945

MARKVEJE

På den anden side af karetmagerens ejendom førte en markvej kaldet "Engvejen" ned til en række udlodder af meget fin bonitet tilhørende ejendomme, der lå i byens midte. Den pågældende markvej stødte op til Kongens små Enge eller Kongens nemste Enge eller "Nemste Kongens Enge", som de blev kaldt i folkelig omtale. Ad vejen kunne man dels komme til Solstedgård og derfra videre til St. Magleby ved Ndr. Dragørvej, og dels videre mod syd, indtil vejen ud for "Abelsminde" i Viberup stødte til en anden markvej, der førte til Store Magleby forbi "Enggård", der lå i Strøby.

I tiden op til 1950 spillede markvejene en stor rolle som led i samfærdselen. Udover den primære rolle som adgang til de forskellige marker, tjente flere markveje som nemme forbindelser mellem to byer som f. eks. mellem Tømmerup og Store Magleby.

Efter karetmagerværkstedet kommer vi til Hans Larsens ejendom "Nybo", der ligger lige overfor Ejnar Jakobsens ejendom. Hans Larsen havde

drivhuse og dyrkede en del blomkål. Han var medlem af bestyrelsen for Amagerlands Producentforening.

TØMMERUP KRO OG KØBMAND

Dernæst kom Tømmerup Kro, ejet af Carl Schmidt. Her var - som lidt af en sjældenhed - købmandsbutik og kro i den samme bygning, og de var ejet og drevet af den samme person, der således både havde næringsbrev og bevilling til at drive værtshushold. Det fandtes kun få steder i landet.

Vi handlede for det meste hos købmand Valdemar Hansen. Men stod vi i dagligdagen og manglede noget, blev det købt hos Carl Schmidt eller hos fru Persson. Carl Schmidt var en meget driftig mand, der havde mange forbindelser, således at han hurtigt kunne opfylde folks ønsker. Da min far under krigen ville indhegne nogle græsmarker, for at hestene kunne gå løse og græsse, havde vi brug for glat hegnstråd og for pigtråd. Carl Schmidt blev spurgt, og i løbet af få dage var varerne leveret.

Tømmerup Kro og købmandshandel. Ca. 1910

Adgangen til købmandsbutikken foregik ad en stentrappe. I butikken var der en treleddet disk med kasseapparat og vægte. Bag disken var der mange skuffer til mel, gryn, salt, sukker m.v., der solgtes i løs vægt. På hylderne stod mærkevarerne. I det ene vindue stod kaffemøllen. I et hjørne stod en stor tromle med en lille pumpe ovenpå til brug for salg af petroleum i dunke. Der var stadig enkelte, der kom for at købe petroleum til belysning, ligesom flere købte petroleum til opvarmning i petroleumsovne. Bag butikken var en mellemgang, der førte ind til krostuen og til et værelse med køkken, hvor fru Ellen Schmidt gerne sad og fik sig en cigaret, når der ikke var kun-

der i butikken. Ellen Schmidt var født i Dragør og var faktisk forud for sin tid, idet hun røg cigaretter og gik i lange bukser! Selve kroen var jo et vigtigt led i byens sociale liv. Fra vejen kom man ind i en veranda, hvorfra der var adgang til slyn- gelstuen, og fra den kom man ind i den finere krostue med skænken og lidt pænere møbler. Fra krostuen var der adgang til den tidl. nævnte mellemgang. Byens karle kom ofte på kroen om aftenen for at snakke eller spille kort i slyn- gelstuen. Ofte fungerede den nok mest som en art “varmestue”. Men også byens bønder kom forbi for få en genstand eller to. Der var ofte mulighed for at træffe kolleger og få en snak om det, der optog

alle mest, nemlig priserne på grønttorvet.

Til kroen hørte en lille have, hvor der kunne finde servering sted om sommeren. Bag kroen lå et lille længehus, hvor Ellen og Carl Schmidt boede.

FASTELAVN

Kroen var også hjemsted for byens selskabelige liv. Der var to selskabelige foreninger i byen, nemlig Fastelavnsklubben og Enigheden. En sammenslutning havde vist været på tale flere gange, men var aldrig blevet til noget.

Foreningen Enigheden, der var den ældste, havde i sin tid haft en finger med i spillet ved kroens opførelse i 1898.

Fastelavnsklubben havde som navnet siger ansvaret for gennemførelse af den årlige fastelavnsridning. Fastelavnsmandag samledes rytterne ved Tømmerup kro kl. 10 for at få et glas punch, inden de påbegyndte ridningen rundt til byens gårde. I en årrække samledes rytterne hos Hans Christensen, hvis søn Chriles deltog i ridningen. Stort set alle gårde gav punch til rytterne. Ridningen startede gerne

på de første gårde, der lå mod Viberupsiden og fulgte derefter gårdrækken mod Amager Landevej.

FASTELAVNS-OPTOGET

Forrest red de to fanebærere, gerne de to ældste ryttere. Derefter fulgte musikvognen bemannet med musikere fra den kendte orkesterleder Svend Eriksen, der også sørgede for musikken til ballet på kroen om aftenen.

Efter musikvognen fulgte de øvrige ryttere i to rækker på de festligt pyntede heste. Hestenes manker var flettede med vedhængende blomster. Også halen var kunstfærdigt flettet og havde en stor sløjfe på. Hestenes seletøj var det såkaldte snogebidsel, d.v.s. seletøj med påsyede hvide muslinger fra Sortehavet svarende til gardehusarernes gallaseletøj. På hestens hoved sad en såkaldt "top" med påsyede kunstige blomster. Toppen skulle - det sagde man i hvert fald - afbøde, at rytteren under tøndeslagningen ved en fejl ramte hesten i hovedet med tøndestaven. Rytterne selv bar

hvide skjorter med pufærmer, broderede veste og sorte ridebukser og ridestøvler. Endvidere bar rytterne høje, sorte hatte med farvede bånd og et sølvaks. Der var gerne 14-16 ryttere hvert år. Det var et flot syn, når man så rytterne komme ridende med fanebærerne i spidsen med Dannebrog, der foldede sig ud for vinden, efterfulgt af rækken af ryttere, der i starten ofte havde svært ved at styre hestene.

PUNCHRUTEN

Som tegn på, at man ønskede besøg af rytterne, lod man gadeporten stå åben. Men flagbærerne vidste også fra år til år, hvem der ønskede at give punch. Velankommen til de enkelte gårde kom ejeren og hans kone ud i gården og bød rompunch til de enkelte ryttere og til musikerne i musikvognen. Derefter spillede musikken, og rytterne sang skålsangen. En af fanebærerne udbragte en skål for værtsparret. Herefter drak rytterne ud og red videre til den næste gård. Det var en stor fornøjelse for byens store drenge at løbe eller cykle med rundt og få lov

til at holde hestene, medens rytterne drak punchen eller passiarede med sidemanden. Der kunne jo ofte falde et glas punch af, som rytteren ikke selv kunne drikke. På nogle gårde serverede man æggepunch til rytterne. Det fortælles, at punchen visse steder var drøjet lidt rigeligt med æg til erstatning for den dyre rom. De fleste gårde havde deres egen opskrift på rompunch, der gik i arv fra generation til generation.

Når man nåede til Tømmerupgård, var man nået knapt halvdelen af ruten igennem. Her gjorde man et længere ophold, idet ejeren af gården, Hans Jørgensen, gav frokost til rytterne, medens hestene fik muleposer på, vand at drikke og et dækket over sig. Herfra red man så videre til gårdene, og kl. 15 drak rytterne kaffe på en gård, hvor en af rytterne hørte til.

TØNDESLAGNINGEN

Klokken 16, når det meste af ruten var redet igennem, samledes rytterne til tøndeslagning, der oprindeligt fandt sted udfor Tømmerup kro. Men nogle år efter krigen, da

Fastelavnsforeningen Enigheden fester på Tømmerup Kro i ca. 1950. Bemærk malerierne der forestiller Tømmerup landsby. Bageste række fra venstre: Gerhardt Jansen (m. fanen), Peter Hansen, Wilhelm Sørensen, Ejner Christensen. Næste række fra v.: Grethe Hansen, Karen Sørensen, Erna Nielsen, Edv. Nielsen, Peter Christensen, Cornelius Hansen, Crilles Christensen, H.C. Hansen, Ole H. Olsen, Crilles Jansen, Ejner Nielsen og hans kone, Margrethe Andersen. Næste række fra v. Ina Jørgensen, Gerda Jansen, Johs. Jensen, Erna Hansen, Ellen Jensen, Bertel og Marie Jansen, fru Ole Olsen, Thora Olsen, Hans A. Olsen(bagved), Martha Jansen, Jens Jensen, Emma Christensen. Siddende forrest: Gerda og Aksel Ahrensberg, Inger og Crilles Jansen, Tove og Ed. Jørgensen, Ebba og Marin Leth, Elly og Ejnar Andersen, Bertha Jensen, fru Plambechsen.

rutebildriften blev intensiveret, måtte man efter ordre fra politimesteren forlægge tøndeslagningen til vejen, der førte fra Birkegård forbi Otto Nielsens gartneri. Efter anlægget af Englandsvej fra Løjtegårdsvej til St. Magleby

var det ikke længere muligt at benytte vejen forbi Otto Nielsens ejendom, og tøndeslagningen fandt herefter sted i Tømmerupstræde.

Til at bære tønden var rejst to høje master, der enten var gravet godt ned i jorden eller, hvis

jorden var meget tilfrosset, tøjret godt fast til jernpæle, der var banket ned i den frosne jord. Tønden, der var malet i blå og røde farver med guldstafferinger, hang i et tov udspændt mellem de to master. Tov og master var pyntet med granguirlander. På hver side af tønden hang to store kranse af gran.

Hvervet med at styre tønden under tøndeslagningen var i mange år overdraget til dræningsmester Bentsen, der boede i det hus, der lå ved vejen op til Bakkegården og som senere blev beboet af kusk Carl Blom. Der var som regel mange tilskuere til tøndeslagningen. Det var meget almindeligt, at man inviterede en eller flere af de grønhandlere, som man leverede grøntsager til, med til

Fastelavn i Tømmerup. De to flagmænd er fra venstre Edv. Christensen "Højgård" og Ole Olsen "Tømmeruphøj"

fastelavnsfestlighederne. Når tønden var blevet slået ned, fik tøndekongen bundet et flot skærf om armen som tegn på sin værdighed af byens ældste uforlovede pige, og en af de grankranse, der hang ved siden af tønden, blev hængt om hestens hals.

Efter tøndeslagningen besøgte man de få gårde, som man ikke havde nået, inden tøndeslagningen begyndte.

Om aftenen var der fastelavnsbal på Tømmerup Kro i den store sal, hvor alle fastelavnsklubbens medlemmer kunne deltage. Fastelavnen i Tømmerup foregik således stort set på samme måde som i Store Magleby, hvor man formentlig også har hentet traditionen fra.

Under krigen havde man også en form for fastelavnsridning - i hvert fald så sent som i 1943. Men det var uden musik og faner og i almindeligt tøj. Hestene havde almindeligt seletøj.

JULETRÆSFEST

Foreningen Enigheden stod for den årlige juletræsfest, der ligeledes fandt sted på kroen. Ovenover krostuerne på 1. sal lå den store sal og to mindre

stuer samt garderobe og toiletter. Set fra børnehøjde var kroens sal meget stor og højloftet. På endevæggene var nogle store naivistiske malerier af livet på landet. Langs væggene var der stole og bænke og for den ene ende plads til musikken, der blev leveret af den tidligere omtalte Svend Eriksen.

Det flot pyntede juletræ stod midt i salen. Juletræsfesten blev indledt med, at børnene og deres mødre og nogle få fædre gik rundt om træet og sang nogle julesange. Ofte deltog der en lokal nissemand. Gennem mange år var det J. K. Handberg, der fungerede som julenisse. Herefter blev der leget med børnene, og der blev solgt lodder til et amerikansk lotteri. Når dette var overstået, blev der uddelt godteposer, og juletræet blev skubbet over i et hjørne, således at der blev plads til at danse.

Resten af juletræsfesten forløb gerne med, at mødre sad som en kødrand på stolene langs væggene snakkede og så på de legende børn og de få dansende. I mens sad mændene ude i de tilstødende stuer og spillede kort, medens de fik sig nogle pilsnere eller punch.

SOMMERUDFLUGTER

Om sommeren holdt Enigheden og Fastelavnsklubben hver for sig de årlige sommerudflugter. Under krigen foregik udflugterne i hestevogn, hvilket jo begrænsede turens længde. Målene for sommerudflugterne med hestevogn var bl.a. Vintappergården, et traktørsted ved Kgs. Lyngby, Det danske Svejts ved Rådvad, Hareskoven og Fiskebæk kro, den gamle have ved Frederiksdal eller Dyrehaven med Peter Lieps hus. Begge foreninger afholdt også middage - kaldet spisninger - på kroen.

Indbydelse til alle disse arrangementer skete som oftest ved, at et af bestyrelsens yngre medlemmer eller et af medlemmernes halvstore børn gik rundt til alle medlemmerne i byen med en håndskrevet liste. Af listen fremgik det, at der den og den dato blev afholdt et nærmere angivet arrangement til en pris af så og så mange kroner. Man kunne, hvis man ønskede dette, straks skrive sig på listen som interesseret deltager, eller man kunne melde sig inden en bestemt frist.

Tømmerupvej i 1920'erne. Til venstre ses gården ved det nuværende kryds Engelsvej - Tømmeupvej og til højre Tømmerup Kro

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN Udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:

PERMANENTE OG

SKIFTENDE Udstillinger

Lørdag og søndag 13.00-16.00